

Kompetenciaalapú földrajztanítás előadások

Tematika

- **A készségfejlesztő pedagógia alapjai**
- **A fejlesztési folyamat értelmezése**
- **A tanulói képességeket, kulcskompetenciákat fejlesztő módszerek**
- **A matematikai kompetenciák fejlesztése**
- **A kommunikációs fejlesztése földrajztanítással**
- **Szövegszerű tanulási technikák alkalmazása**
- **Az esetmódszer és az esetelemzés**
- **A fejlesztés és a mérés eltérő céljai és feladatai, a mérésmetodika alapjai**
- **A tanulói tudás feladatlapos mérésének módszertana**

Kollokvium részei

1. **Beadandó munka: kompetenciát fejlesztő és tudást mérő feladatlapok (2 db) összeállítása (lista – életkor, kompetenciaterület és témakör alapján választható) javítókulccsal, ismeret- és képességmatrixszal és részletes metodikai indoklással**
2. **Szóbeli vizsga tételek alapján**

Kompetenciafejlesztési lehetőségek és kötelelességek a földrajztanításban

Alapdilemma

Mit kell tudni?

Tudni, hogy **mit**
(szükséges)

Tudni, hogy **miből**
(információforrás)

A tanulók 75%-ban
nem az iskolából
szerzik a tudást

Hogyan lehet felhasználni?

Tudni, hogy **miért**
(cél)

Tudni, hogy **hogyan**
(módszer)

Értelmi fejlettségkülönbség
1. osztályban kb. 5 év
10. osztályban kb. 10 év

Mi romlik el? Mi a módszer?

Mire készítsen fel a környezetismeret, a természetismeret és a földrajz?

a valóságra, a mindennapi életre

- a valóság sokoldalú és mélyebb megismerésére;
- bevezessen a természet- és a társadalomtudományos megismerési módszerek használatába;
- a tapasztalatok valóságban való felhasználására

nem megy ennyi időben és csak tanórákon

- képességek kialakítása
- pedagógus által vezérelt, de tanórán kívüli felkészülési formák, projektek a valóságban

A 21. századi képességek

t á r s a d a l o m
(elvárások, feltételek, normák)

tanterv

földrajz tantárgy

értelmezése

tanár

család

(attitűd, módszerek)

pedagógia-
tudomány

földrajz-
tudomány

technológia

tanulók

(motiváció, módszerek,
tevékenységek)

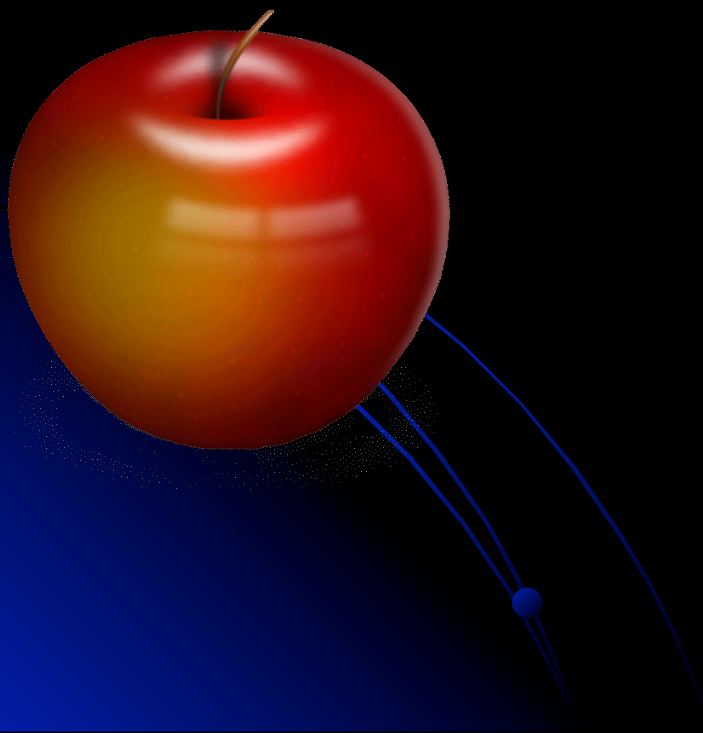
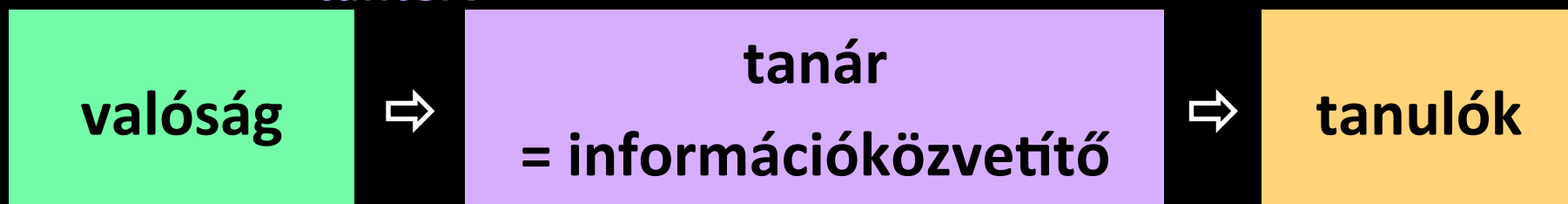
iskolai környezet

Az iskolai tanulás eredményességét
befolyásoló tényezők

Megváltozott a tanár szerepe

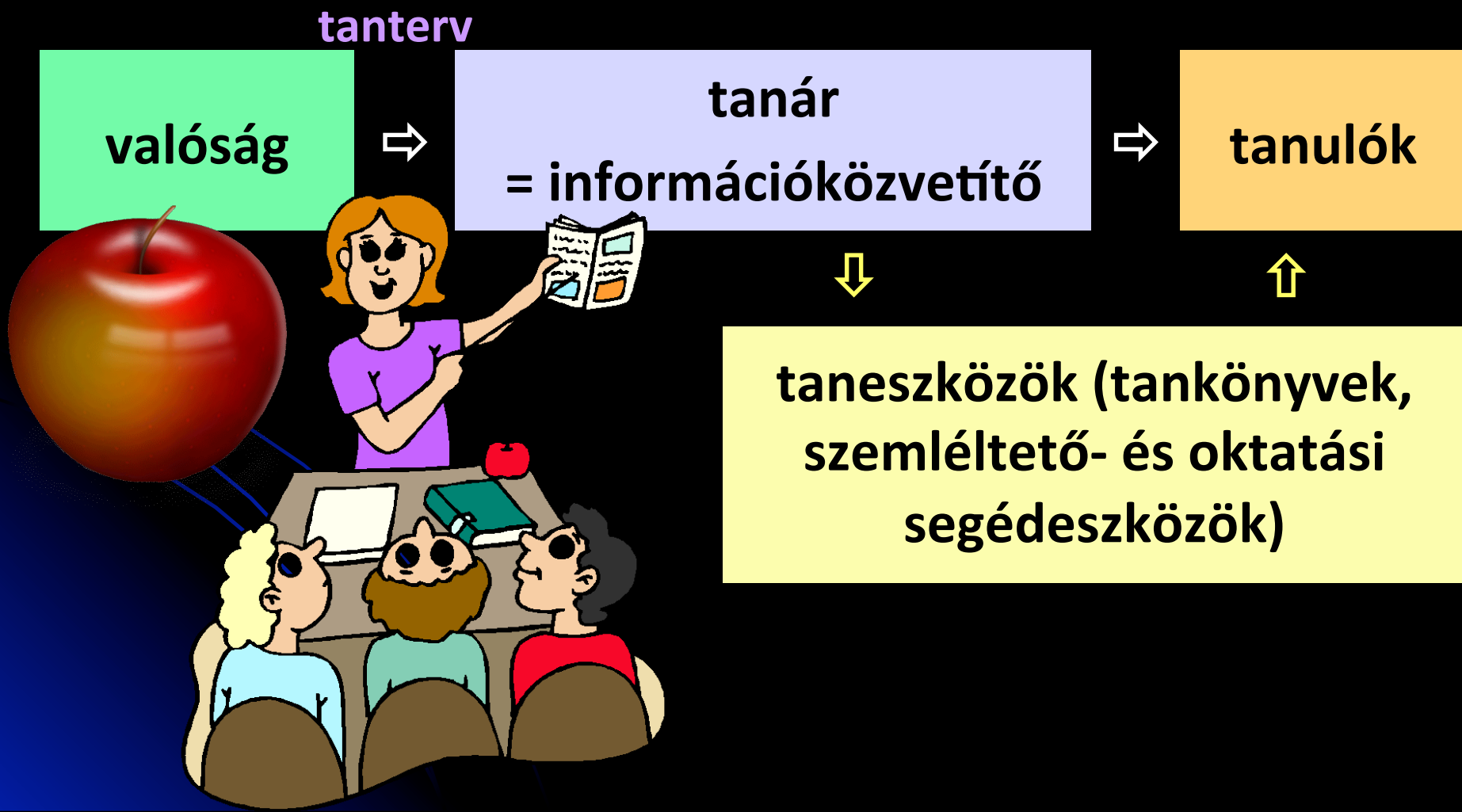
A hagyományos tanítási-tanulási gyakorlat szerint

tanterv

Megváltozott a tanár szerepe

A hagyományos tanítási-tanulási gyakorlat szerint

A kompetenciafejlesztő tanítási-tanulási gyakorlat szerint

valóság

információhordozók
= információközvetítők

tanulók

tanterv

tanító, tanár
= segítő, menedzser

A kompetenciafejlesztő tanítási-tanulási gyakorlat szerint

valóság

információhordozók
= információközvetítők

tanulók

taneszközök (tankönyvek,
szemléltető- és oktatási
segédeszközök)

tanterv

tanító, tanár
= segítő, menedzser

A kompetenciafejlesztő tanítási-tanulási gyakorlat szerint

valóság

információhordozók
= információközvetítők

tanulók

taneszközök (tankönyvek,
szemléltető- és oktatási
segédeszközök)

módszerek megismer-
tetése, elsajátíttatása,
szemléletformálás

tanterv

tanító, tanár

= segítő, menedzser

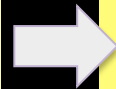
készség- fejlesztés

= fejlesztő hatású
tevékenységek
tudatos pedagógiai
tervezése és
irányítása

feltételei

- képességek hierarchikus rendezése → követelmények
- képességek egymásra épüléséhez igazodó anyag, feladat
- önálló, aktív tanulói tevékenységek
- képességszint folyamatos ellenőrzése

készség- fejlesztés

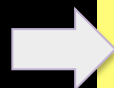
= fejlesztő hatású
tevékenységek
tudatos pedagógiai
tervezése és
irányítása

**differenciált
tanulásszervezés és
egyéni bánásmód**

feltételei

- képességek hierarchikus összerendezése → követelmények
- képességek egymásra épüléséhez igazodó anyag, feladat
- önálló, aktív tanulói tevékenységek
- képességszint folyamatos ellenőrzése

készség- fejlesztés

**= fejlesztő hatású
tevékenységek
tudatos pedagógiai
tervezése és
irányítása**

differenciált

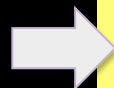
tanulásszervezés és
egyéni bánásmód

mikor történik?

**tananyag feldolgozásakor ismeretek –
jártasságok – készségek elsajátítása**

feltételei

- képességek hierarchikus összerendezése → követelmények
- képességek egymásra épüléséhez igazodó anyag, feladat
- önálló, aktív tanulói tevékenységek
- képességszint folyamatos ellenőrzése

készség- fejlesztés

**= fejlesztő hatású
tevékenységek
tudatos pedagógiai
tervezése és
irányítása**

Eredményesség- nek feltételei

- rendszeresség
- gondolkodás
- megértés
- alkalm. tudás

**differenciált
tanulásszervezés és
egyéni bánásmód**

mikor történik?

a tananyag feldolgozása során
ismeretek – jártasságok – készségek elsajátítása

feltételei

- képességek hierarchikus összerendezése → követelmények
- képességek egymásra épüléséhez igazodó anyag, feladat
- önálló, aktív tanulói tevékenységek
- képességszint folyamatos ellenőrzése

készség- fejlesztés

**= fejlesztő hatású
tevékenységek
tudatos pedagógiai
tervezése és
irányítása**

eredményességének feltételei

- rendszeresség
- gondolkodás
- megértés
- alkalmazható tudás

eredménye

**az egyén általános + speciális
képességei →
tevékenységek**

differenciált

**tanulásszervezés és
egyéni bánásmód**

mikor történik?

a tananyag feldolgozása során
ismeretek – jártasságok – készségek elsajátítása

A képességszintek hierarchiája

készség

jártasság

ismeret

ismeret

**= képmás a
valóságról, ami
a kommunikáció
során válik
hasznosíthatóvá**

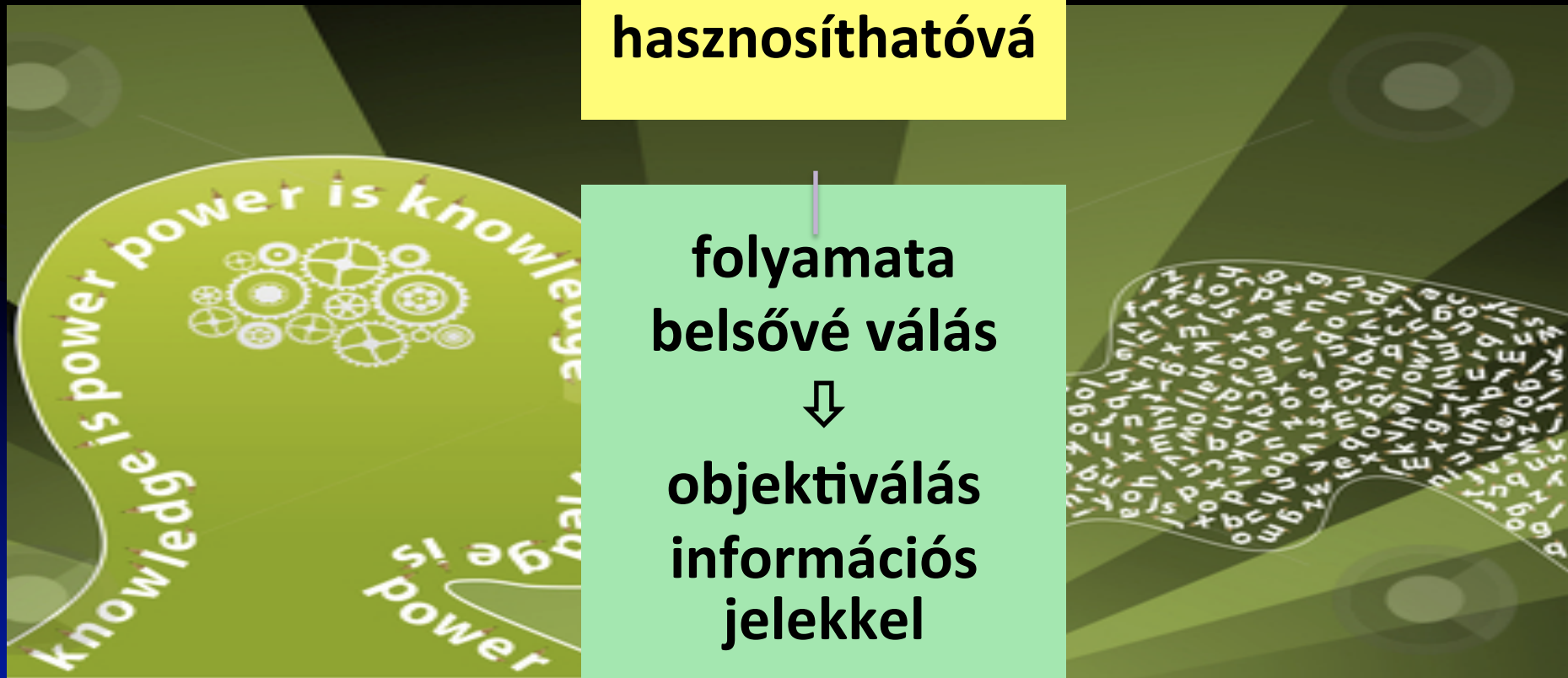
ismeret

= képmás a
valóságról, ami
a kommunikáció
során válik
hasznosíthatóvá

folyamata
belsővé válás

objektíválás
információs
jelekkel

megismerés

1. jelzőrendszerben

- szenzoros terület:
látás, hallás, ízlelés,
szaglás, tapintás
- motoros terület

ismeret

= képmás a
valóságról, ami
a kommunikáció
során válik
hasznosíthatóvá

érzékelés

a 2. jelzőrendszerben

- emlékezés
- gondolkodás
- nyelv

folyamata
belsővé válás

objektíválás
információs
jelekkel

észlelés

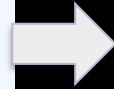

megismerés

az 1. jelzőrendszerben
szenzoros terület

- látás
- hallás
- ízlelés
- szaglás
- tapintás

motoros terület

ismeret

= képmás a
valóságról, ami
a kommunikáció
során válik
hasznosíthatóvá

formái

- absztrakt ism.
- fogalmi ism.
- verbális ism.

érzékelés

a 2. jelzőrendszerben

- emlékezés
- gondolkodás
- nyelv

észlelés

folyamata

belsővé válás

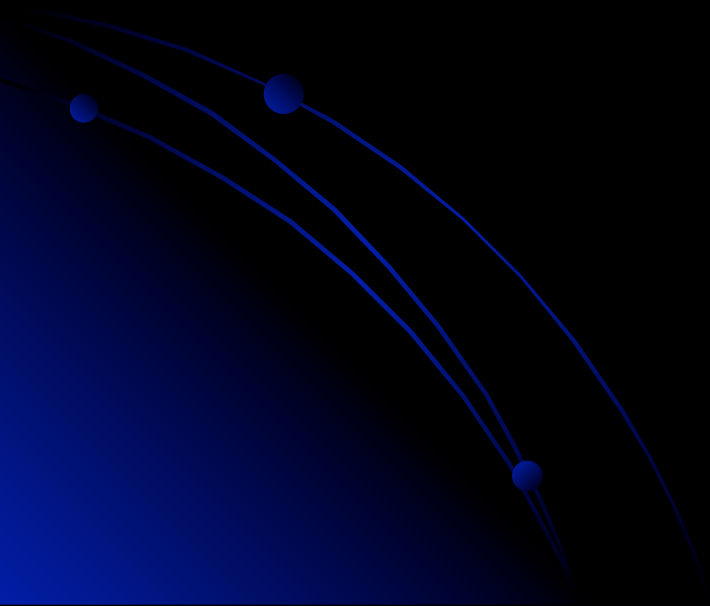
objektíválás
információs jelekkel

fajtai valóság- elemek szerint

fogalom, tény,
adat, leírás,
tétel, törvény,
elmélet, szabály,
norma, elv

Ismeret – a tudás deklaratív formája – “tudni valamit”
megértett, rögzített és felidézett információ

tantervi követelményrendszerekben ismeretelemek

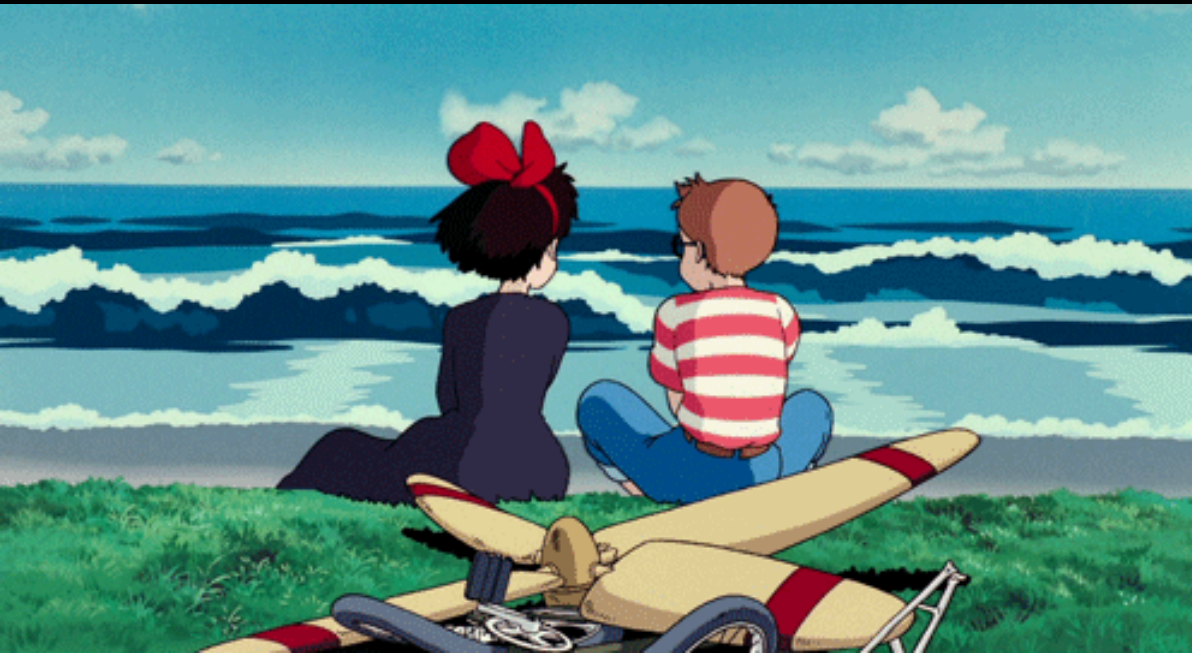
Ismeretelemek

- **tények** (pl. a vas mágnesezhető, a pókok ízeltlábúak)
- **adatok** (pl. a Kékes 1015 m)
- **fogalmak** (pl. nyomás, olvadás, középhegység, madár);
- **vizuális ismeretek** (pl. ráismerés élőlényre ← kép, részlete)
- **összefüggések** (pl. testfelépítés – életmód – élőhely;
hőmérséklet – térfogat)
- **algoritmusok** (pl. periodikusan változó jelenségek)
- **absztrakciók** (pl. a gerincesek osztályainak elkülönítése ←
lényeges bélyegeik)
- **szabályok** (pl. térkép tájolása)
- **elméletek** (pl. anyag részecskeelmélete, evolúciós elmélet)
- **normák** (pl. viselkedési szabályok veszélyhelyzetben)
- **paradigmák** (pl. Föld- és Napközéppontú világkép)

jártasság

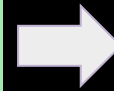
= új feladatok,
problémák
megoldása

ismeretek alkotó
felhasználásával

kialakulásának feltételei

- jól megértett, teljesítményképes előzetes ismeret
- tevékenységre motiváló cél, probléma, feladat
- a megoldáshoz szükséges ismeretek szelektív felidézése (aktualizálás)
- a hiányzó tudás pótlása
- a felidézett tudás alapján megoldási elképzelés, terv kidolgozása + megvalósítása

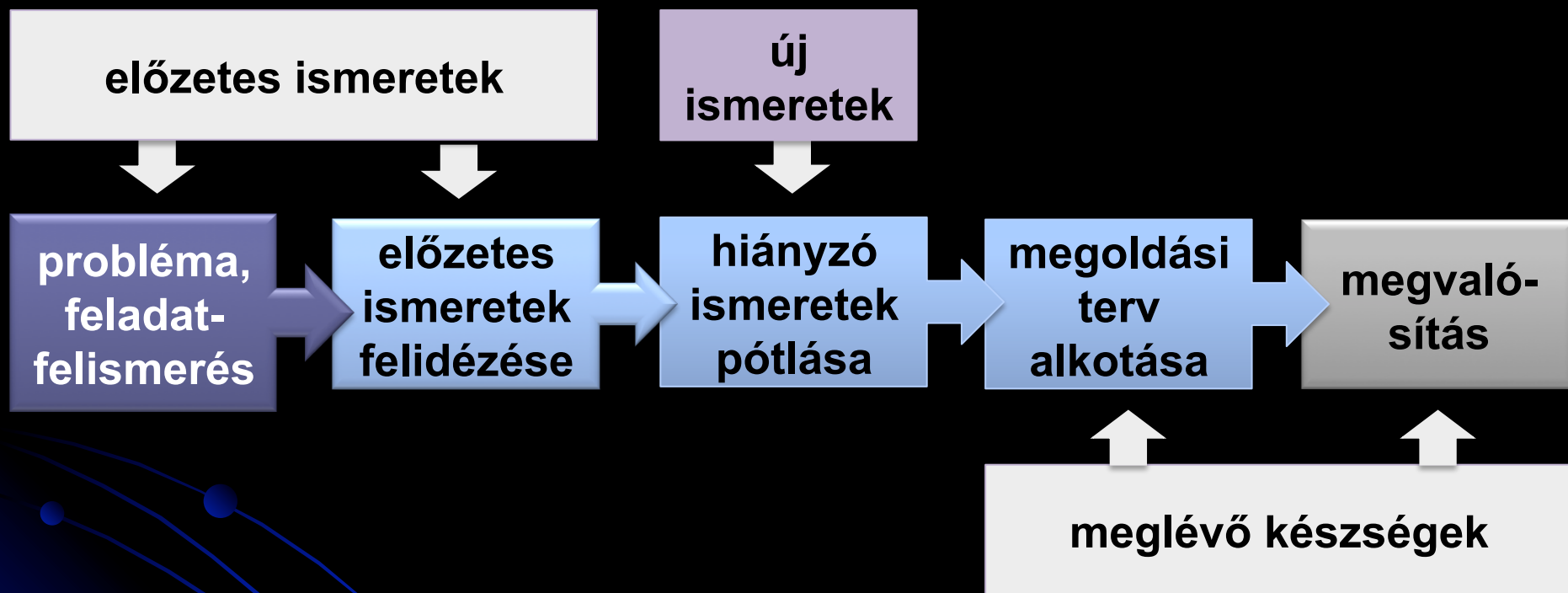

jártasság

= új feladatok,
problémák
megoldása
ismeretek alkotó
felhasználásával

A jártasság kialakulásához vezető algoritmus

készség

= a cselekvés,
a tevékenység
automatizált
eleme, ami a
tudat közvetlen
ellenőrzése
nélkül
funkcionál

tanulás
gyakorlás →
automatikus
cselekvéssor

készség

= a cselekvés,
a tevékenység
automatizált
eleme, ami a
tudat közvetlen
ellenőrzése
nélkül
funkcionál

tanulás

gyakorlás → automa-
tikus cselekvéssor

elsajátítás útja

- **analizáló-szintetizáló:**
részmozzanatok tanulása
→ összekapcsolás
- **globális tanulás:**
részletek = sokszoros
ismétlés sikerei, kudarcai
→ utólagos tudatosulás
- **transzferális tanulás:**
gyakorlás egyszerűsített
helyzetben → átvitel ter-
mészetes helyzetbe

készség

= a cselekvés,
a tevékenység
automatizált
eleme, ami a
tudat közvetlen
ellenőrzése nélkül
funkcionál

idegélettani alapja

az egymást követő
mozzanatok
beidegzése

tanulás

gyakorlás →
automa-
tikus cselekvéssor

elsajátítás útja

- analizáló-szintetizá.
részmozzanatok tanu-
lása → összekapcsolás
- globális tanulás
részletek = ismétlés
sikerei, kudarcai →
utólagos tudatosulás
- transzferális tan.
gyakorlás egyszerűsí-
tett helyzetben →
átvitel természetesbe

készség

= a cselekvés,
a tevékenység
automatizált
eleme, ami a
tudat közvetlen
ellenőrzése
nélkül
funkcionál

idegéletti alapja

az egymást követő
mozzanatok beidegzése

tanulás

gyakorlás → automa-
tikus cselekvéssor

fajtái

cselekvés formája:

- íráskészség
- olvasáskészség
- számolási készs.
- munkakészség

tevékenység

típusa:

- manuális
- intellektuális
- vegyes

összetettsége:

- egyszerű
- összetett

elsajátítás útja

- **analizáló-szintetizáló:**
részmozzanatok tanulása
→ összekapcsolás
- **globális tanulás:**
részletek = sokszoros
ismétlés sikerei, kudarcai
→ utólagos tudatosulás
- **transzferális tanulás:**
gyakorlás egyszerűsített
helyzetben → átvitel ter-
mészetes helyzetbe

készség

= a cselekvés,
a tevékenység
automatizált
eleme, ami a
tudat közvetlen
ellenőrzése
nélkül
funkcionál

A készségek birtokában → egyéni sajátosságok,
amelyek valamilyen cselekvés elvégzésének lehetőségeit
és feltételeit teremtik meg
= KÉPESSÉG

Kompetenciaalapú pedagógia

tevékenység-
sorozat

Mi történik itt?

a pedagógus segítő,
háttérszerepe

fejlesztő hatású

differentiált

az életben használható képességekre irányul

Kompetencia

= illetékesség, jogosultság, szakértelem

hatáskör, hozzáértés, szakértelem

a tudás felhasználásának és alkalmazásának
a képessége

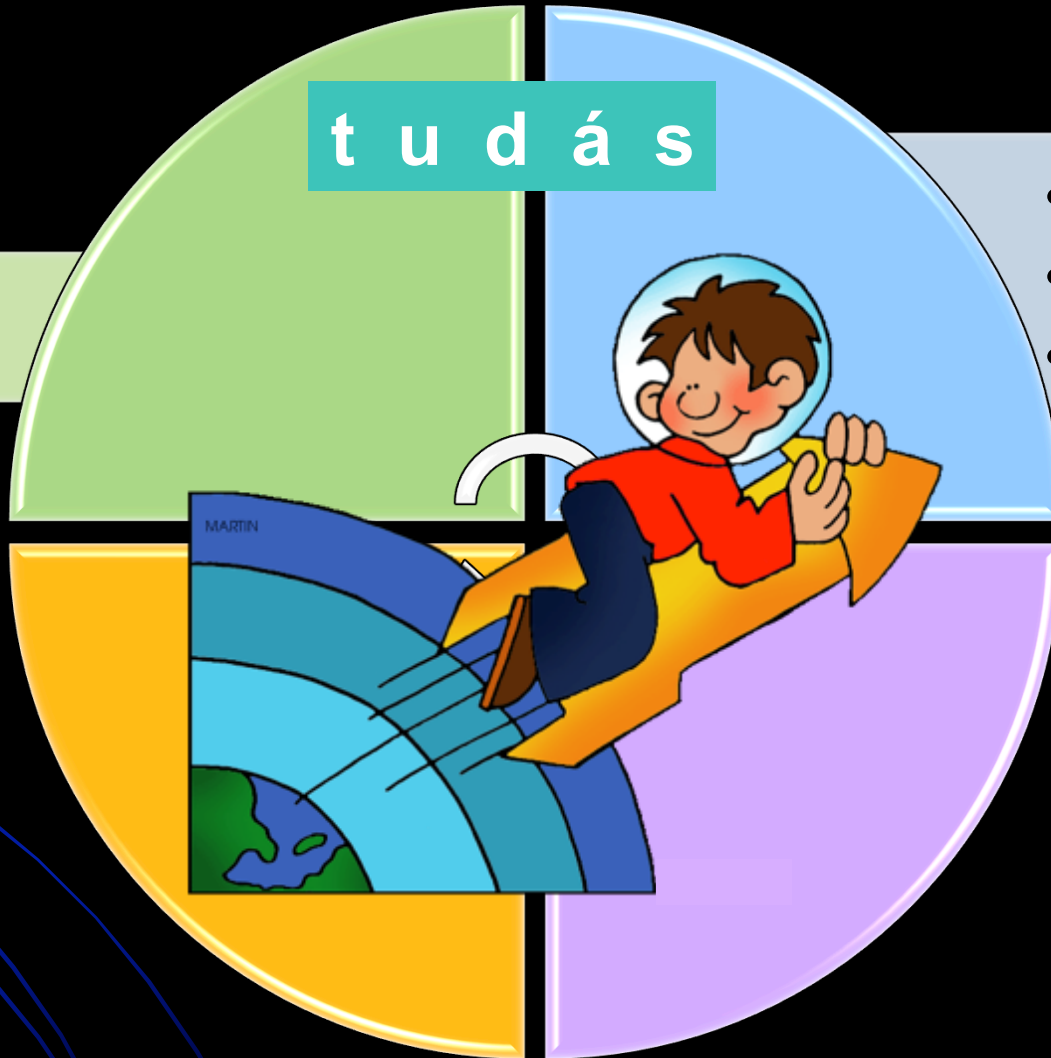

Kompetenciamodell

t u d á s

• ismeret

- képesség
- gyakorlat
- viselkedés

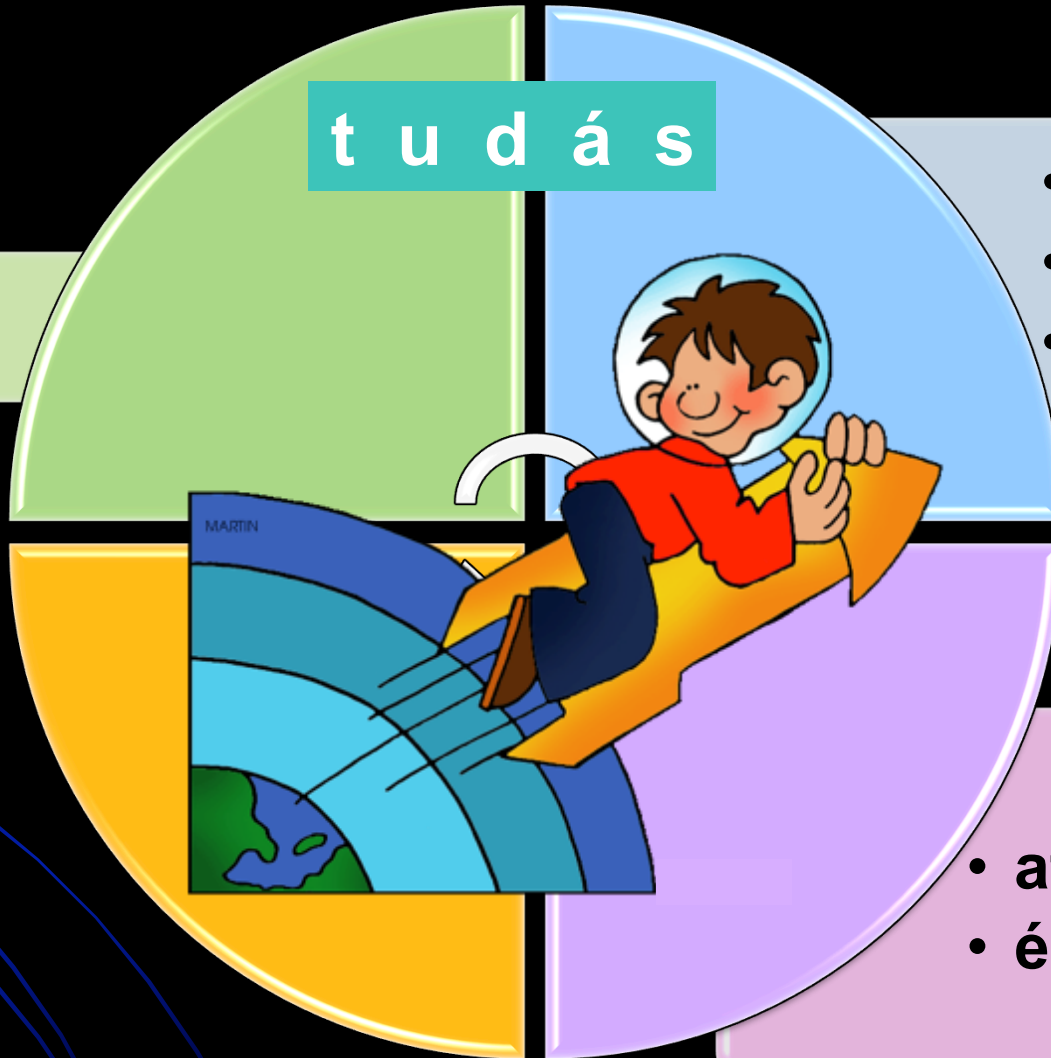
Kompetenciamodell

t u d á s

- **képesség**
- **gyakorlat**
- **viselkedés**

- **attitűd**
- **érzékenység**

• **ismeret**

Kompetenciamodell

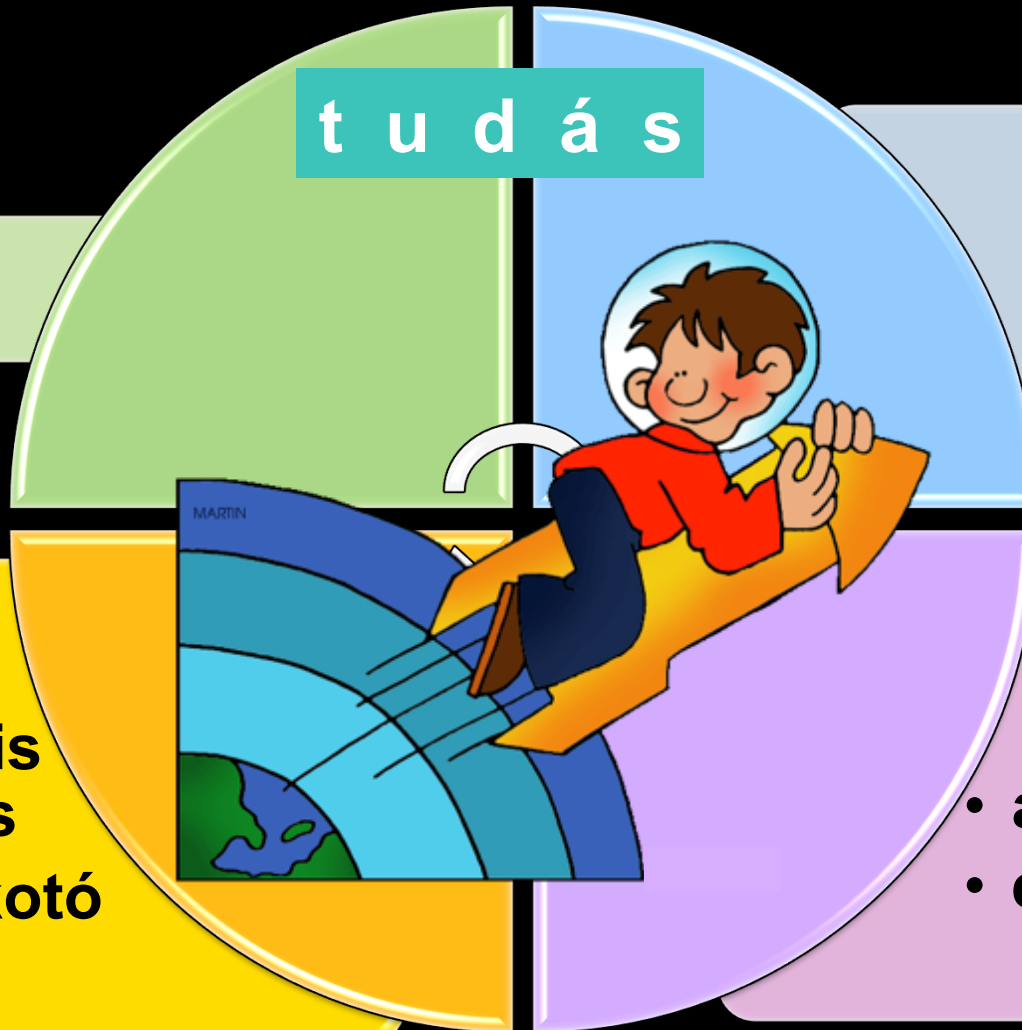
t u d á s

- ismeret

- képesség
- gyakorlat
- viselkedés

- strukturális viselkedés
- elméletalkotó képesség

- attitűd
- érzékenység

Kompetenciaközpontú oktatás

Célja: az értelmes élethez nélkülözhetetlen kompetenciák kifejlesztése a tanulóknál

Kulcskompetenciák

Amikre minden egyénnek szüksége van a személyes boldogulásához, fejlődéséhez, aktív állampolgári létehez, a társadalmi beilleszkedéshez, a munkához

képes legyen rugalmasan alkalmazkodni a változásokhoz

képesség az egész életen át tartó tanulásra

Kompetenciafejlesztés

tudatosan egymásra épített,
az aktuális állapothoz igazított,
fejlesztő hatású tevékenységek sorozata

Akulcskompetenciák csoportjai

2012

**természet-
tudományos
komp.**

**társadalmi
komp.**

**tanulási
komp.**

**kommuniká-
ciós komp.**

**intellektuá-
lis komp.**

Természettudományos és technikai kompetencia

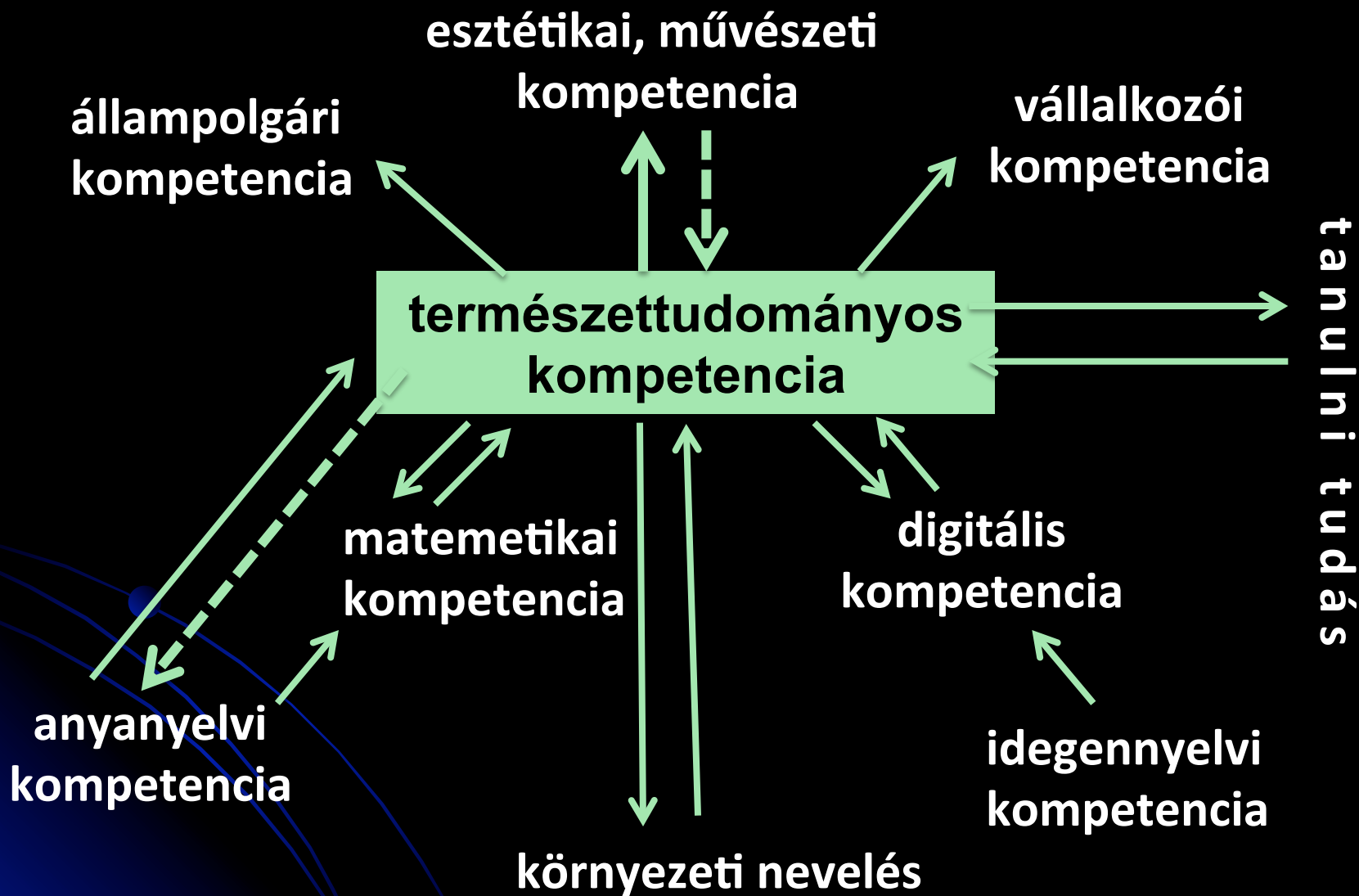
MARTIN

Természettudományos: ismeretek és módszerek felhasználása annak érdekében, hogy megmagyarázzuk a természeti világot, kérdéseket tegyünk föl és bizonyítékokon alapuló következtetéseket vonjunk le

Technikai: e tudás és a hozzá kapcsolódó módszerek alkalmazása a vágyak és szükségletek kielégítése érdekében

Mindkettő: az emberi tevékenység által okozott változások megértése és ezekkel kapcsolatos egyéni felelősségvállalás

A természettudományos műveltség-modell

Mit tudunk?

tantárgyi komp.,
természettudo-
mányos
világnézet

Mit tartunk
értéknek?

etikai komp.

természet-
tudományos
műveltség

kommunikációs, társadalmi
procedurális kompetencia
tanulási képesség
Mit tudunk tenni?

Matematikai kompetencia

A matematikai gondolkodás fejlesztésének és alkalmazásának képessége a mindennapok problémáinak megoldása érdekében

- magabiztos számolni tudás
- ismeretek, folyamatok, tevékenységek
- matematikai gondolkodásmód (logikus és térbeli gondolkodás)
- ilyen jellegű ábrázolások (pl. szerkezetek, modellek, diagramok, táblázatok)

Társadalmi kompetenciák

esztétikai-
művészeti
tudatosság,
kifejező-
képesség

kezdemé-
nyező és
vállalkozási
képesség

inter-
kulturális
kompetencia

szociális és
állampolgári
kompeten-
cia

Szociális kompetencia

személyi, értékorientációs, személyek és kultúrák közötti,
szociális és állampolgári kompetenciák

részt vegyünk a
társadalmi és a
szakmai életben

meg tudjunk
oldani a
konfliktusokat

Állampolgári kompetenciák

a társadalmi-politikai
konceptiókról,
struktúrákról meglévő
tudásunkra alapozva

aktívan és
demokratikusan részt
tudjunk venni a
közügyekben

Kezdeményező- és vállalkozókéesség

⇒ társadalmi vagy kereskedelmi tevékenységek

célkitűzéseink
érdekében terveket
készítünk és hajtunk
végre

elképzeléseinket
meg tudjuk
valósítani

kreativitás,
innováció,
kockázatvállalás

képesek legyünk
a lehetőségek
megragadására

Kulturális tudatosság és kifejezőképesség (zene, előadóművészet, irodalom, képzőművészet)

elképzeléseink, élményeink és érzéseink
kreatív kifejezése

fontosságuk
elismerése a média
keretein belül

Interkulturális kompetenciák

= azok a képességek, pszichoszociális erőforrások, amelyek mozgósítására van szükség annak érdekében, hogy megfeleljünk az adott kultúrák közötti szituációnak.

- az egyes kultúrák ismerete
- a kultúrák találkozásából adódó interakciók értelmezése
- a különbségek értelmezése és tolerálása

A kultúra összetevői (a Goldmann-féle modell alapján)

Intellektuális kompetenciák

- információhasználat
- problémamegoldás
- kritikai gondolkodás
- kreativitás

Gondolkodási képességek

ismeretszerzés **(bevétel)**
⇒ új anyag megtanulása

ismerethasznosító és
problémamegoldó stra-
tégiák = amit csinálunk
(kimenet)

metagondolkodás
és döntés
(végrehajtó irányítás)

Kommunikációs kompetenciák

Anyanyelven folytatott kommunikáció

nyelvileg megfelelő és kreatív bekapcsolódás a társadalmi és kulturális tevékenységekbe (képzésbe, munkába, családi életbe, szabadidős tevékenységekbe)

fogalmak, gondolatok, érzések, tények, vélemények kifejezése

Idegen nyelven folytatott kommunikáció

- gondolatok, érzések, tények és vélemények megértése, szóban és írásban történő kifejezése, értelmezése a társadalmi-kulturális tevékenységek keretein belül egyéni kívánalmainknak és szükségleteinknek megfelelően
- közvetítés és a kultúrák közötti megértés

Tanulási kompetenciák

A tanulni tudás képessége

- előrehaladás a tanulásban
- saját tanulás megszervezése egyénileg és csoportban is (idővel és információval való bánásmód)
- tanulási folyamatunk és szükségleteink ismerete
- az elérhető lehetőségek felismerése és a felmerülő akadályok megszüntetése

új tudások, képességek megszerzése, feldolgozása és beépülése

⇒ útmutatások keresése és alkalmazása

⇒ rávezet az előzetesen tanultak és az élettapasztalatra építésre

⇒ használni, alkalmazni otthon, a munkában, az oktatásban és képzésben

az információs
társadalom technológi-
áinak magabiztos
és kritikus használata
a munkában,
szórakozásban és
kommunikációban

Digitális kompetencia

Alapvető készségek

- számítógép használata információ visszakeresése, értékelése, tárolása, előállítása, bemutatása, cseréje
- kommunikáció és részvétel együttműködő hálózatokban az interneten keresztül

A digitális kompetencia integrált jellege

technológiai
új technológiák ismerete
és használata

integrált
hálózati
technológiák
alkalmazása
a kollaboratív
tudásépítésben

etikai
felelősségteljes
interakciók
és IKT

kognitív
információk
(hozzáférés,
válogatás
kritikus értékelés)

Mitől fejlesztő a tanítási-tanulási folyamat?

- Fokozatosan **egymásra épülő tevékenységek sorozata**
- Megismerési és tanulási technikák elsajátítása ≠ témák
- Kompetencia- / képességterületekhez kapcsolódik
- **Helyzetfeltárásból** indul ki ⇔ **mérés** (helyi)
⇒ **honnan indulunk?**

- **Differenciált** – egyénenként vagy kiscsoportonként ⇒ csoportszervezési problémák

- **Folyamat** – tevékenységfolyamat
- Folyamatos tájékozódás a **hol tartunk?-ról**
⇔ **mérés** (tanári)
- Folyamatos **értékelés** + önreflexió
- Tájékozódás a folyamatszakaszok végén
⇔ **mérés** (országos) ⇒ **hová jutottunk?**

